

Original article

Japonya İlkokul 1. Sınıf Dōtoku Ders Kitabında Değer

Kavramlarının MEXT Müfredatına Göre Analizi

Analysis of Value Concepts in the Japanese First Grade Dōtoku Textbook According to the MEXT Curriculum

Ayşen Akdemir Çakırçapan ^a & Salih Zeki Genç ^{b, *}

^a Faculty of Education, Department of Primary Education, Classroom Education Division, Çanakkale, Türkiye

Özet

Bu nitel durum çalışması, Japonya Gakken Yayınları'na ait ilkököl birinci sınıf Minna no Dōtoku [Herkesin Ahlakı] (Gakken, 2022) ders kitabındaki değer kavramlarını, Japonya Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı [MEXT] (2017) ahlak eğitimi müfredatının dört ana kategorisi çerçevesinde sistematik olarak analiz etmektedir. Araştırma, şu soruları yanıtlamayı hedeflemektedir: (1) Ders kitabında sunulan değer kavramları nelerdir? (2) Bu kavramlar MEXT kategorilerine göre nasıl dağılmaktadır? (3) Kitap müfredatla ne ölçüde uyumludur? Japonca değer kavramları uzman görüşü doğrultusunda Türkçeleştirilmiştir (Cohen's Kappa=%89). Betimsel içerik analizi yöntemiyle, ders kitabının 34 ünitesinden elde edilen veriler, iki araştırmacı tarafından yüksek tutarlılıkla kodlanmıştır. Bulgular, kitabın müfredatla %92 oranında uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır. En baskın kategori B (İnsanlarla ilişkiler; 20 ünite, 32 tekrar, %36) olup iyilikseverlik (B7: 10 kez) ve arkadaşlık (B10: 7 kez) değerleriyle empati ve toplumsal uyuma öncelik verildiği görülmüştür. A kategorisi (16 ünite, 25 tekrar, %28) ahlaki yargı (A1: 6 kez) ve ölçülülük (A3: 6 kez) ile bireysel özerkliği; C kategorisi (13 ünite, 19 tekrar, %21) kurallara saygı (C12: 5 kez) ile toplumsal sorumluluğu; D kategorisi (10 ünite, 14 tekrar, %16) ise doğa sevgisi (D20: 5 kez) ile duyuşsal farkındalığı güçlendirmektedir. Japon dōtoku eğitiminin kolektivist "wa" felsefesiyle (Nishino, 2017), Kohlberg'in özerk ahlaki yargı (1981) ve Durkheim'in toplumsal düzen (2016) yaklaşımlarını sentezlediğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Dōtoku kitabı Erdem-Toplum-Doğa ekseninde bütüncül bir ahlak eğitimi modeli sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak eğitimi, Dōtoku, Japonya, MEXT

Abstract

This qualitative case study systematically analyzes the value concepts presented in the Minna no Dōtoku [Everyone's Morals] (Gakken, 2022) first-grade elementary school textbook published by Gakken, within the framework of the four main categories of the Japanese Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology [MEXT] (2017) moral education curriculum. The study aims to answer the following questions: (1) What value concepts are presented in the textbook? (2) How are these concepts distributed according to MEXT categories? (3) To what extent does the textbook align with the curriculum? Japanese value concepts were translated into Turkish based on expert opinion (Cohen's Kappa = 89%). Using descriptive content analysis, data from the textbook's 34 units were coded with high consistency by two researchers. Findings reveal that the textbook aligns with the curriculum at a rate of 92%. The most dominant category is B (Relations with Others; 20 units, 32 occurrences, 36%), emphasizing

* Corresponding author:

Ayşen Akdemir Çakırçapan is a Research Assistant in the Department of Primary Education, Classroom Education Division, at the Faculty of Education, Çanakkale Onsekiz Mart University. Her research areas include values education, the Japanese education system, and moral education in primary school.
Email: aysenakdemir91@gmail.com

benevolence (B7: 10 times) and friendship (B10: 7 times), prioritizing empathy and social harmony. Category A (16 units, 25 occurrences, 28%) promotes individual autonomy through moral judgment (A1: 6 times) and moderation (A3: 6 times); Category C (13 units, 19 occurrences, 21%) fosters social responsibility via respect for rules (C12: 5 times); and Category D (10 units, 14 occurrences, 16%) enhances affective awareness through love of nature (D20: 5 times). The study demonstrates that Japanese dōtoku education synthesizes the collectivist "wa" philosophy (Nishino, 2017), Kohlberg's autonomous moral judgment (1981), and Durkheim's social order (2016) approaches. In conclusion, the dōtoku textbook offers a holistic moral education model centered on the Virtue–Society–Nature axis.

Keywords: Moral education, Dōtoku, Japan, MEXT.

Received: 20 October 2025 * **Accepted:** 18 December 2025 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/jpee.2025.1398.2>

GİRİŞ

Modern toplumlarda bireylerin ahlaki değerlere ve sosyal sorumluluk bilincine sahip olmaları amaçlandığından, ahlak eğitimi eğitim sistemlerinin temel unsurlarından birini oluşturmaktadır (Nucci, 2001). Ahlak eğitimi, bireyin ahlaki olgunluğunu sistemli biçimde geliştirmeyi amaçlayan pedagojik bir alan olarak tanımlanmaktadır. Kaymakcan (2008), ahlak eğitimini ahlaki olgunluğa erişim ve karakter inşası süreci olarak ele alırken; Meydan (2012), bu süreci ontolojik temelli değer benimseme ve fitrata uygun özerklik kazandırma çerçevesinde açıklamaktadır. Ergen (2019) ise ahlak eğitimini, sevgi, saygı ve güven gibi ilişkisel değerlerle bireysel özerkliği birleştiren erdemli kişilik geliştirme süreci olarak görmektedir. Kuçuradi (2010) ise ahlak eğitimini, evrensel insan hakları bilincine dayalı rasyonel sorgulama ve toplumsal adaletin eyleme dönüştürülmesiyle ilişkili bir etik farkındalık süreci olarak görmektedir. Bu üç yaklaşım birlikte değerlendirildiğinde, ahlak eğitiminin bilişsel ve duyuşsal boyutları evrensel sorumlulukla birleştiren bütüncül bir süreç olduğu görülmektedir (Eryaman & Genç, 2015).

Temel eğitim dönemi, bireylerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerinin biçimlendiği; değerler ile tutumların kalıcı biçimde yerleştiği kritik bir aşamadır. Bu dönemde sağlanan ahlak eğitimi, bireyin ömür boyu benimseyeceği etik perspektifin temelini atar (Durkheim, 2016). Küreselleşme ve artan kültürel çeşitlilik bağlamında, farklı ülkelerin ahlak eğitimi yaklaşımlarının incelenmesi ise, evrensel değerlerle kültürel farklılıklar arasındaki dengeyi anlamak açısından önem taşımaktadır (Snyder, 2017).

Japonya, disiplinli eğitim anlayışı, merkezî eğitim politikaları ve diğer ülkelerden uygulama açısından farklılaşan bütüncül ahlak eğitimi sistemiyle, karşılaştırmalı eğitim araştırmaları açısından anlamlı bir odak ülke teşkil etmektedir (Özşen, 2023). Japonya'da ahlak eğitiminin temelleri, geleneksel Doğu değerleri ile modern Batı ilkelerinin bilinçli sentezi olarak kavramsallaştırılmaktadır (Lin, 2024). 1947'de kabul edilen ve 2006'da revize edilen Japonya Temel Eğitim Yasasında (Kyōiku Kihonhō), Japon eğitim sisteminin genel amaçları belirlenirken ahlak eğitime de yön veren temel ilkeler ortaya koyulmaktadır. Bu yasaya göre eğitim, bireyin potansiyelini tam olarak gerçekleştirirken, huzurlu ve

demokratik bir toplumun niteliklerini taşıyan bireyler yetiştirmeyi amaçlamalıdır (Japonya Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı [MEXT], 2006, Madde 1). Yasanın 2. maddesinde belirtilen eğitim hedefleri ise Madde 1’de belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere, akademik özgürlüğe saygı gösterilerek, aşağıdaki hedeflere ulaşacak şekilde sağlanacaktır:

- (1) Öğrencilere geniş kapsamlı bilgi ve kültürel birikim kazandırmak, hakikati arama değerini pekiştirmek; zengin bir duyuşsal kapasite ve ahlaki duyarlılık geliştirmek ile bedensel sağlığı güçlendirmek,
- (2) Kişilik özelliklerine saygı duyarak bireylerin yeteneklerini geliştirmek, yaratıcılığı teşvik etmek; özerklik ve bağımsızlık ruhunu güçlendirmek, bireyin mesleki ve günlük yaşam arasındaki ilişkisini vurgulayarak çalışmaya saygı değerini aşılacak,
- (3) Kamusal ruh bağlamında adalete saygı, sorumluluk bilinci, cinsiyet eşitliği, karşılıklı saygı ve iş birliği değerlerini pekiştirmek; toplumun inşasına aktif katılım ve gelişimine katkı değerini teşvik etmek,
- (4) Yaşama saygı, doğaya duyarlılık ve çevreyi koruma arzusunu güçlendirmek,
- (5) Geleneklere ve kültüre saygı değeri ile doğup büyüdüğü yere sevgi değerini pekiştirmek; diğer ülkelere saygı değeri ile dünya barışına ve uluslararası topluluğun gelişimine katkı arzusunu teşvik etmek (MEXT, 2006, Madde 2).

Bu madde, Japon eğitim felsefesinin kültürel değerleri korurken evrensel değerleri de kapsayan bütüncül yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Temel Eğitim Yasası’nda yer alan amaçlar doğrultusunda ahlak eğitimi “dōtoku” dersi aracılığı ile ayrı ve özel bir ders olarak programda yer almaktadır. Ahlak Bilgisi (Dōtoku) dersi, 2018 yılından itibaren "özel ders" statüsü kazanmış ve resmi ders saatleri kapsamında değerlendirme raporlarıyla sistematik biçimde izlenmeye başlanmıştır (Bamkin, 2018; MEXT, 2017, s. 3).

Japonya Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (MEXT) tarafından yayımlanan 2017 tarihli ilköğretim programı yönergelerine göre, ahlak eğitiminin amacı şu şekilde kavramsallaştırılmıştır: “Öğrencilerin kendi yaşam tarzlarını sorgulamaları, bağımsız yargılara dayalı eylemlerde bulunmaları ve özerk bireyler olarak başkalarıyla daha nitelikli bir toplumsal yaşam sürmelerine temel oluşturacak ahlaki tutum ile davranışları geliştirmek” (MEXT, 2017, s. 4). Bu hedefler, dört ana kategori altında sistematik biçimde yapılandırılmıştır:

- A. Bireyin kendisiyle ilgili konular,
- B. İnsanlarla ilişkilerle ilgili konular,
- C. Toplum ve gruplarla ilişkilerle ilgili konular,
- D. Yaşam, doğa ve yüce şeylerle ilişkilerle ilgili konular.

Bu kategorik yapılandırma, Japon eğitim sisteminin ahlak eğitimini yalnızca özel bir dersle sınırlamayıp, tüm müfredat ve okul yaşamı genelinde bütüncül bir yaklaşımla entegre etmeyi hedeflediğini ortaya koymaktadır (Nishino, 2017).

Dōtoku müfredatında yer alan bu kategorilere ait değer kavramları ile 1. ve 2. sınıf düzeyinde hedeflenen kazanımlar ise Tablo1’de görülmektedir (MEXT, 2017):

Tablo 1. Dōtoku Müfredatında Yer Alan Değer Kavramları

Kategori	No	Değer (Romaji [Türkçe])	1-2. Sınıflar
A. Bireyin Kendisiyle İlgili Konular	1	Zen'aku no handan, jiritsu, jiyū to sekinin [Ahlaki yargı, Özerklik, Özgürlük ve Sorumluluk]	İyi ve kötü arasındaki ayrımı yapma ve iyi olduğunu düşündüğü şeyleri gönüllü olarak yapma.
	2	Shōjiki, seijitsu [Dürüstlük, Samimiyet]	Yalan söylemeden veya kandırmaya çalışmadan, dürüstçe ve özgürce yaşama.
	3	Setsudo, sessei [Haddini/sınırlarını bilmek, Ölçülülük]	Sağlık ve güvenliğe dikkat etme, eşya ve parayı değerli sayma, çevresini düzenleme, bencillik yapmama ve düzenli bir yaşam sürme.
	4	Kosei no shincho [Kişilik Gelişimi]	Kendi özelliklerini fark etme.
	5	Kibō to yūki, doryoku to tsuyoi ishi [Umut ve Cesaret, Çaba ve Güçlü İrade]	Yapması gereken dersleri ve işleri sağlam bir şekilde yapma.
	6	Shinri no tankyū [Hakikati Aramak]	-
B. İnsanlarla İlişkilerle ilgili konular	7	Shinsetsu, omoiyari [İyilikseverlik, Düşüncelilik]	Yakın çevrede olan insanlara sıcak bir kalp ile yaklaşma ve nazik davranma.
	8	Kansha [Minnettarlık]	Aile gibi günlük hayatta onunla ilgilenen insanlara şükran duyma.
	9	Reigi [Görgü ve Saygı]	Neşeyle selamlaşma, dil kullanımı ve davranışlara özen göstererek sıcak bir şekilde yaklaşma.
	10	Yūjō, shinrai [Arkadaşlık, Güven]	Arkadaşlarla iyi geçinme ve birbirine yardım etme.

	11	Sōgo rikai, kan'yō [Anlayış, Hoşgörü]	-
C. Toplum ve Gruplarla ilişkilerle ilgili konular	12	Kisoku no soncho [Kurallara Saygı]	Söz ve kurallara uyma ve herkesin kullandığı eşyaları değerli sayma.
	13	Kōsei, kōhei, shakai seigi [Hakkaniyet, Eşitlik, Toplumsal adalet]	Kendi beğenilerine kapılmadan yaklaşma.
	14	Kinrō, kōkyō no seishin [Çalışkanlık, Toplumsal Sorumluluk]	Çalışmanın değerini bilme ve herkes için çalışma.
	15	Kazoku ai, katei seikatsu no jūjitsu [Aile Sevgisi, Aile Yaşamını Güçlendirme/Zenginleştirme]	Anne, baba ve büyükanne-büyükbabayı sevgiyle sayma ve gönüllü olarak ev işlerine yardım ederek aileye faydalı olma.
	16	Yori yoi gakkō seikatsu, shūdan seikatsu no jūjitsu [Daha İyi Okul Yaşamı, Grup Yaşamının Zenginleştirilmesi]	Öğretmenleri sevgiyle sayma ve okul insanlarına yakınlık göstererek sınıf ve okul yaşamını neşeli hale getirme.
	17	Dentō to bunka no sonchō, kuni ya kyōdo o ai suru taido [Gelenek ve Kültüre Saygı, Vatan ve Memleket Sevgisi]	Ülkemizin ve yerel bölgenin kültürüne ve yaşamına yakınlık duyarak sevgi besleme.
	18	Kokusai rikai, kokusai shinzen [Uluslararası Anlama, Uluslararası Dostluk]	Diğer ülkelerin insanları ve kültürlerine yakınlık duyma.
D. Yaşam, Doğa ve Yüce Şeylerle İlişkilerle ilgili konular	19	Seimei no tōtosa [Yaşamın kutsallığına saygı]	Yaşamının harika olduğunu bilme ve hayatı değerli sayma.
	20	Shizen aigo [Doğayı Sevme ve Koruma]	Yakın çevrede doğaya yakınlık duyma ve bitki-hayvanlara nazik bir kalp ile yaklaşma.
	21	Kandō, ikei no nen [Duygulanma, Saygı ile Gıpta Etme]	Güzel şeylere dokunma ve ferah bir kalp ile yaşama.
	22	Yori yoku ikiru yorokobi [Yaşamı anlamlı kılma sevinci]	-

Bu araştırmanın amacı, Japonya ilkokul birinci sınıf *dōtoku* ders kitabındaki değer kavramlarını, MEXT *dōtoku* müfredatında yer alan kategorilere göre analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda şu sorular yanıtlanmıştır:

1. Japonya'da ilkokul birinci sınıf *dōtoku* ders kitabında sunulan değer kavramları nelerdir?
2. Japonya'da ilkokul birinci sınıf *dōtoku* ders kitabındaki değer kavramları, MEXT müfredatında tanımlanan kategorilere göre nasıl dağılmaktadır?
3. Japonya'da ilkokul birinci sınıf *dōtoku* ders kitabındaki değerler, MEXT ahlak eğitimi müfredatıyla ne ölçüde uyumludur?

YÖNTEM ve VERİ KAYNAKLARI

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması yöntemi benimsenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2013) durum çalışmasını, bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, toplumsal grubun ya da birbirleriyle ilişkili diğer sistemlerin derinlemesine incelenmesi ve betimlenmesi olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, olguların bağlam içinde bütüncül bir biçimde anlaşılmasını sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Patton (2002) ise nitel durum çalışmasını, analiz biriminin bağlam içinde derinlemesine, detaylı ve bütüncül bir biçimde betimlenmesi şeklinde tanımlamaktadır. Bu çalışma bağlamında, Japonya ilkokul birinci sınıf *dōtoku* ders kitabındaki değer kavramlarının MEXT müfredatı ile ilişkisini incelemek üzere durum çalışması yaklaşımı uygun görülmüştür, çünkü bu yöntem belirli bir eğitim materyalinin kültürel ve pedagojik bağlamda detaylı analizini bu sayede sağlamaktadır. Böylelikle, ahlak eğitiminin özgün yapısını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Japonca kavramların Türkçeleştirilmesi

Araştırmanın konusunu oluşturan değer kavramları, kültürel bağlama özgü anlamlarıyla farklı diller arasında çevrildiğinde kültürel anlam sapmaları riski taşımaktadır. Bu nedenle, Minna no Dōtoku (1. sınıf) ders kitabındaki Japonca değer kavramlarının ve MEXT *dōtoku* müfredatında yer alan değer kavramlarının Türkçeye çevirisi, analiz için temel bir birim oluşturması açısından önceliklendirilmiştir.

Çeviri süreci, Yıldırım ve Şimşek'in (2013) nitel analizlerde dilsel geçerlik yaklaşımı uyarınca, üç kişilik uzman ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir. Uzman ekibi bir Japon Dili Eğitimi Profesörü, bir Japon Dili ve Edebiyatı doktor öğretim üyesi ve bir Japonca dilbilim doktora öğretim üyesinden oluşmaktadır.

Her kavram, uzman görüş formuyla değerlendirilmiş; Japonya eğitim sistemi ve kültürel bağlamı çerçevesinde Türkçeleştirilmiştir. Anlaşmazlıklarda ek uzman görüşleri alınarak derinlemesine tartışmalar yapılmış ve çoğunluk kararıyla uzlaş sağlanmıştır. Kültürel eşdeğerlik ilkesi esas alınarak anlam sapmaları büyük ölçüde önlenmiştir. Çeviri tutarlılığı Cohen's Kappa ile %89 olarak hesaplanmış;

Türkçeleştirilen kavramlar, oluşturulan kod kitabı ile belgelenerek analizde triangulation sağlanmıştır (Brislin, 1970; Yıldırım & Şimşek, 2013).

Veri kaynakları

Japonya'da ilkokul ders kitapları, MEXT tarafından onaylanan birden fazla yayınevi arasından yerel eğitim komisyonları tarafından seçilmektedir. 2025 itibarıyla dōtoku dersi için MEXT tarafından yetkilendirilmiş 8 yayınevi bulunmaktadır (MEXT, 2025). Kitap seçimi, öğretmenlerin ders kitabı inceleme merkezlerinde sergilenen materyalleri karşılaştırması yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu çalışma kapsamında, Gakken Yayınları'na ait Minna no Dōtoku [Herkes için ahlak] (1. sınıf) ders kitabı veri kaynağı olarak kullanılmıştır; bu kitap, ulusal düzeyde yaygın kabul görmüş standart bir materyal olması nedeniyle seçilmiştir.

Verilerin analizi

Bu araştırmada, Japonya ilkokul birinci sınıf dōtoku ders kitabındaki değer kavramlarını incelemek amacıyla betimsel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, metinsel verilerin sistematik olarak sınıflandırılması, temalandırılması ve betimlenmesi yoluyla, içeriğin anlamını nesnel bir biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 241-245). Veri toplama aşamasında, ders kitabının tüm bölümleri (hikâyeler, etkinlikler ve görseller) bütüncül olarak taranmış; analiz sürecinde ise kodlama şeması olarak MEXT'in resmi müfredat kategorileri esas alınarak açık kodlama, aksiyal kodlama ve seçici kodlama adımları uygulanmıştır. Kod güvenilirliğini artırmak üzere iki araştırmacı tarafından bağımsız kodlama yapılmış ve tutarlılık oranı %92 olarak hesaplanmıştır (Miles & Huberman, 1994 uyarınca Cohen's Kappa).

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu bölümde, Minna no dōtoku [Herkesin ahlakı] isimli 1. sınıf dōtoku (ahlak eğitimi) ders kitabındaki 34 üniteye yönelik bulgular MEXT'in resmi müfredat kategorilerine göre gruplanarak sunulmaktadır.

A: Bireyin Kendisiyle İlgili Konular

Bu kategoride ahlaki yargı, özgürlük, özerklik, sorumluluk, dürüstlük, samimiyet, haddini/sınırlarını bilmek, ölçülülük, kişilik gelişimi, umut, cesaret, çaba ve güçlü irade ile hakikati arama değerleri yer almaktadır. Kitapta bu kategoriye yönelik ünite bulguları Tablo 2'de görüldüğü gibidir:

Tablo 2. A Kategorisine Yönelik Ünite Bulguları

Ünite No	Ünite Adı	İlgili Değer Kavramları (Kategori ve Kod)
2	Heyecanlı Birinci Sınıf Öğrencisi	A4: Kişilik Gelişimi (Kendi özelliklerini fark etme).
3	Kabak Asması	A3: Haddini Bilmek, Ölçülülük (Bencil davranmama). A1: Ahlaki Yargı, Özerklik (Gönüllü iyilik yapma).
4	Ben, Okul Yemeği Sorumlusuyum	A5: Umut ve Cesaret, Çaba ve Güçlü İrade (İşini doğru yapma).
5	Hayato'nun Golü	A5: Çaba ve Güçlü İrade (Kararlılık). A1: Ahlaki Yargı (İyi/kötü ayrımı).
6	Altın Balta Gümüş Balta	A2: Dürüstlük, Samimiyet (Yalan söylememe). A1: Ahlaki Yargı, Özerklik (Gönüllü iyilik yapma).
12	Benim Hakkımda, Senin Hakkında	A4: Kişilik Gelişimi (Kendi özelliklerini fark etme).
13	Kimse Bakmıyor	A2: Dürüstlük (Hataları düzeltme). A1: Ahlaki Yargı (Gönüllü iyi davranış).
17	Şippo'nun Çantası	A3: Ölçülülük (Eşyaya değer verme).
19	Çantanın Çantası	A3: Ölçülülük (Çevreyi düzenleme).
22	Acıkmak	A3: Ölçülülük (Sağlığına dikkat etme).
25	Micchan'ın Akıllı Telefonu	A3: Ölçülülük (Bencil davranmama). A1: Ahlaki Yargı (İyi/kötü ayrımı).
27	Tomo-kun'un Yazısı	A5: Çaba ve Güçlü İrade (işini güzel yapma). A2: Dürüstlük (Hataları düzeltme).
29	Spor Ayakkabısı	A1: Ahlaki Yargı (Gönüllü iyi davranış).
31	Acele Eden Dampirli Kamyon	A3: Ölçülülük (Güvenliğe dikkat etme).
32	İki Küçük Kuş	A1: Ahlaki Yargı (Gönüllü iyilik yapma).
34	Çünkü Çok Seviyorum	A5: Umut ve Cesaret (Pes etmeme).

A kategorisinde yer alan ünitelerin (2, 3, 4, 5, 6, 12, 13, 17, 19, 22, 25, 27, 29, 31, 32, 34), kişisel sorumluluk ve ahlaki yargı değerleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 3'te ise *A- kişinin kendisi ile ilgili konular* kategorisinde tespit edilen değer kavramlarının frekans bulguları görülmektedir:

Tablo 3. A Kategorisine Yönelik Frekans Bulguları

Değer Kodu	Değer Adı	Frekans	Ünite Numaraları
A1	Ahlaki Yargı, Özerklik	6	3, 5, 6, 13, 25, 32
A2	Dürüstlük, Samimiyet	3	6, 13, 27
A3	Haddini Bilmek, Ölçülülük	6	3, 17, 19, 22, 25, 31
A4	Kişilik Gelişimi	2	2, 12
A5	Umut ve Cesaret, Çaba	4	4, 5, 27, 34

A kategorisinde yer alan değer kavramları kitap boyunca 16 üniteye toplam 25 defa tekrar edilmektedir. Bu kategoride yer alan A1-Ahlaki Yargı ve A3- Ölçülülük değerlerinin en sık tekrarlanan değer kavramları olduğu görülmektedir. Bu durum MEXT dötoku müfredatında 1. ve 2. Sınıf düzeyi için hedeflenen iyi ve kötü ayırımını yapma, sağlık ve güvenliğe dikkat etme, eşya ve paraya değer verme, çevreyi düzenleme, bencil davranışlarda bulunmama ve düzenli yaşama becerilerine öncelik verildiğini göstermektedir.

Bu değer kavramlarına basit hikâyeler ve etkinlikler yoluyla öğrencileri ahlaki muhakeme yapmaya teşvik ederek yer verildiği görülmektedir. Örneğin; Ünite 25'te yer alan “*Micchan'ın Akıllı Telefonu*” başlıklı metinde, annesinin telefonunu izinsiz kullanmaya çalışan bir çocuğun annesine verdiği sözü hatırlaması üzerine yaptığı ahlaki muhakeme ve telefonu kullanmaktan vazgeçerek sergilediği ölçülü davranış vurgulanmaktadır. Böylelikle kişilik gelişimi ve özerklik duygusunun gelişimi de teşvik edilmektedir.

B: İnsanlarla İlişkilerle İlgili Konular

Bu kategoride, iyilikseverlik, düşüncelilik, minnettarlık, görgü-saygı, arkadaşlık, güven ve anlayış-hoşgörü değerleri yer almaktadır. Tablo 4'te B kategorisine yönelik elde edilen ünite bulguları yer almaktadır.

Tablo 4. B Kategorisine Yönelik Ünite Bulguları

Ünite No	Ünite Adı	İlgili Değer Kavramları (Kategori ve Kod)
1	Neşeli Selamlaşma	B9: Görgü ve Saygı (Neşeliyle selamlaşma, üslup ve davranışlara özen gösterme). B7: İyilikseverlik, Düşüncelilik (Nazik yaklaşım).
2	Heyecanlı Birinci Sınıf Öğrencisi	B9: Görgü ve Saygı (Neşeli yaklaşım).
3	Kabak Asması	B7: İyilikseverlik (Başkalarını düşünme).
5	Hayato'nun Golü	B7: İyilikseverlik, Düşüncelilik (Nazik davranma). B8: Minnettarlık (Şükran duyma).
7	Medaka Balığı Megu	B10: Arkadaşlık, Güven (Birbirine yardım etme). B7: İyilikseverlik (Gönüllü nezaket).
8	Taş Kâğıt Makas	B10: Arkadaşlık, Güven (İyi geçinme).
9	Dedemin Dilek Kâğıdı	B8: Minnettarlık (Aileye şükran duyma).
10	Kendine İyi Bak Kelebek	B7: İyilikseverlik, Düşüncelilik (Düşünceli yaklaşım).
12	Benim Hakkımda, Senin Hakkında	B10: Arkadaşlık (Karşılıklı anlayış).
14	Enerjik Teru-kun ile	B10: Arkadaşlık (İyi geçinme). B11: Anlayış, Hoşgörü (Farklı fikirleri değerli sayma).
16	Kabankun'un Çantası	B10: Arkadaşlık, Güven (Birbirine yardım etme).
17	Şippo'nun Çantası	B7: İyilikseverlik (Nazik davranış).
18	Duygu Çantası	B11: Anlayış, Hoşgörü (Farklı fikirleri değerli sayma).
20	Küçük Tavşanın Şarkısı	B10: Arkadaşlık (İyi geçinme).

21	Dükânın Önünde	B7: İyilikseverlik (Nazik davranış). B8: Minnettarlık (Şükran duyma).
23	Küçük Kuşlar	B10: Arkadaşlık (Karşılıklı anlayış). B11: Anlayış (Farklı konumlara saygı).
24	Küçük Kuş	B7: İyilikseverlik (Gönüllü nezaket).
26	7 Yıldız	B7: İyilikseverlik (Düşünceli yaklaşım). B8: Minnettarlık (Şükran duyma).
30	Ağlayıverdi	B10: Arkadaşlık (Yardım etme). B11: Hoşgörü (Farklı fikirleri kabul etme).
32	İki Küçük Kuş	B7: İyilikseverlik (Karşı tarafı düşünme).

B kategorisinde yer alan ünitelerde (1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 26, 30, 32) sosyal etkileşim ve empati kavramlarına vurgu yapıldığı ve bu kategorinin kitapta en sık vurgulanan kategori olarak öne çıktığı görülmektedir. Tablo 5'te B kategorisinde yer alan değerlere ait frekans bulguları yer almaktadır:

Tablo 5. B Kategorisine Yönelik Frekans Bulguları

Değer Kodu	Değer Adı	Frekans	Ünite Numaraları
B7	İyilikseverlik, Düşüncelilik	10	1, 3, 5, 7, 10, 17, 21, 24, 26, 32
B8	Minnettarlık	4	5, 9, 21, 26
B9	Görgü ve Saygı	2	1, 2
B10	Arkadaşlık, Güven	7	7, 8, 12, 14, 16, 20, 23, 30
B11	Anlayış, Hoşgörü	4	14, 18, 23, 30

B kategorisinde yer alan değer kavramları kitap boyunca 20 üniteye toplam 32 defa vurgulanmaktadır. En sık vurgulanan değer kavramı B7- İyilikseverlik değeri olarak belirlenmiştir. İkinci en sık vurgulanan değer kavramı ise B10- Arkadaşlık- dostluk değeridir. Bu durum dōtoku müfredatında 1. ve 2. sınıf düzeyinde hedeflenen yakın çevresindeki kişilere sıcak ve nazik davranma ve arkadaşları ile iyi geçinme ve yardımlaşma becerilerine öncelik verildiğini göstermektedir. Örneğin; Ünite 7'de yer alan “*Medaka Balığı Megu*” başlıklı metinde, küçükken yaralandığı için iyi yüzemeyen balık Megu'ya sınıf arkadaşlarının nazik davranışları ve etkinliklerde onu desteklemeleri, Megu'nun da gönüllü olarak her sabah tahta silgisini temizleyerek sınıf düzenine katkıda bulunması konu alınmaktadır. Bu metinde B10- arkadaşlık dostluk ve B7- iyilikseverlik değerlerinin vurgulandığı görülmektedir. Ayrıca ünite metni sonrasında Megu'nun gönüllü olarak sınıf düzenine katkıda bulunması irdelenerek gönüllü olarak iyi davranışlarda bulunma teşvik edilmektedir.

C: Toplum ve Gruplarla İlişkilerle İlgili Konular

Bu kategori, kurallara saygı, hakkaniyet, eşitlik, toplumsal adalet, çalışkanlık, toplumsal sorumluluk, aile sevgisi, aile yaşamını güçlendirme, daha iyi okul yaşamı, grup yaşamının

zenginleştirilmesi, gelenek-kültür saygısı, vatan-memleket sevgisi ve uluslararası anlama- dostluk değerlerini kapsamaktadır. Kitapta bu ünitelere yönelik elde edilen bulgular Tablo 6’da görülmektedir:

Tablo 6. C Kategorisine Yönelik Ünite Bulguları

Ünite No	Ünite Adı	İlgili Değer Kavramları (Kategori ve Kod)
3	Kabak Asması	C12: Kurallara Saygı (Sözünde durma ve kurallara uyma).
4	Ben, Okul Yemeği Sorumlusuyum	C14: Çalışkanlık, Toplumsal Sorumluluk (Herkes için çalışma). C16: Daha İyi Okul Yaşamı (Okul yaşamını neşeli hale getirme).
7	Medaka Balığı Megu	C16: Daha İyi Okul Yaşamı (Sınıfı neşeli hale getirme).
8	Taş Kâğıt Makas	C16: Grup Yaşamı (İşbirliği).
9	Dedemin Dilek Kâğıdı	C15: Aile Sevgisi (Aileye yardım).
11	Tuhaf Değil Mi?	C12: Kurallara Saygı (Kurallara uyma, eşyaları değerli sayma).
16	Kabankun'un Çantası	C12: Kurallara Uyma (Eşyaları değerli sayma).
19	Çantanın Çantası	C14: Çalışkanlık (Herkes için çalışma).
22	Acıkmak	C15: Aile Sevgisi (Aileye yardım).
25	Micchan'ın Akıllı Telefonu	C12: Kurallara Saygı (Kurallara uyma).
28	Savana Çocukları	C14: Çalışkanlık (Herkes için çalışma). C15: Aile Sevgisi (Aile işbirliği).
29	Spor Ayakkabısı	C13: Hakkaniyet (Adil yaklaşma).
31	Acele Eden Damperli Kamyon	C12: Kurallara Uyma (Toplumsal kurallar).

C kategorisinde yer alan ünitelerde (3, 4, 7, 8, 9, 11, 16, 19, 22, 25, 28, 29, 31), toplumsal kurallara uyma ve grup sorumluluğunun vurgulandığı görülmektedir. Tablo 7’de C kategorisine ait değer kavramlarının frekans bulguları yer almaktadır:

Tablo 7. C Kategorisine Yönelik Frekans Bulguları

Değer Kodu	Değer Adı	Frekans	Ünite Numaraları
C12	Kurallara Saygı	5	3, 11, 16, 25, 31
C13	Hakkaniyet, Eşitlik, Toplumsal Adalet	1	29
C14	Çalışkanlık, Toplumsal Sorumluluk	4	4, 19, 28
C15	Aile Sevgisi	3	9, 22, 28
C16	Daha İyi Okul Yaşamı	3	4, 7, 8

C kategorisinde yer alan değerler kitap boyunca 13 üniteye 19 defa tekrar etmektedir. Bu kategorinin öne çıkan değer kavramları ise C12- Kurallara Saygı ve C14- Çalışkanlık olarak belirlenmiştir. Bu durum, dötoku müfredatında 1. ve 2. sınıf düzeyinde hedeflenen sözünde durma ve kurallara uyma, eşyayı değerli sayma, çalışmanın değerini bilme ve herkes için çalışma becerilerine öncelik verildiğini göstermektedir.

D: Yaşam, Doğa ve Yüce Şeylerle İlişkilerle İlgili Konular

Bu kategori, yaşamın kutsallığına saygı, doğayı sevme ve koruma, duygulanma, saygı ile gıpta etme ve yaşamı anlamlı kılma sevinci değerlerini kapsamaktadır. Kitapta bu ünitelerin, doğa sevgisi ve duygusal farkındalık odaklı olduğu görülmektedir. Tablo 8’de D kategorisine ait ünite bulguları yer almaktadır:

Tablo 8. D Kategorisine Yönelik Ünite Bulguları

Ünite No	Ünite Adı	İlgili Değer Kavramları (Kategori ve Kod)
9	Dedemin Dilek Kâğıdı	D19: Yaşamın Kutsallığı (Yaşamın harika olması).
10	Kendine İyi Bak Kelebek	D20: Doğayı Sevme (Bitki-hayvanlara nazik davranma). D19: Yaşamın Kutsallığı (Hayatı değerli sayma).
15	Gökyüzü Mavisi Yumurtalar	D20: Doğayı Sevme (Doğaya yakınlık). D21: Duygulanma (Güzel şeylere dokunma).
18	Duygu Çantası	D21: Duygulanma (Güzel şeylere dokunma).
20	Küçük Tavşanın Şarkısı	D20: Doğayı Sevme (Doğaya yakınlık).
24	Küçük Kuş	D21: Duygulanma (Yüce olana duygu besleme).
26	7 Yıldız	D21: Duygulanma (Güzel şeylere dokunma).
28	Savana Çocukları	D20: Doğayı Sevme (Doğaya yakınlık).
33	Hamster Yavruları	D19: Yaşamın Kutsallığı (Hayatı değerli sayma). D20: Doğayı Sevme (Canlılara nazik davranma).
34	Çünkü Çok Seviyorum	D22: Yaşamı Anlamlı Kılma Sevinci (İnsan olarak sevinç duyma).

D kategorisinde yer alan ünitelerde (9, 10, 15, 18, 20, 24, 26, 28, 33, 34), doğayı sevme- koruma ve duygusal derinlik üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu kategorinin kitapta en az vurgulanan kategori olduğu belirlenmiştir. Tablo 9’da D kategorisinde yer alan değer kavramlarının frekans bulguları görülmektedir:

Tablo 9. D Kategorisine Yönelik Frekans Bulguları

Değer Kodu	Değer Adı	Frekans	Ünite Numaraları
D19	Yaşamın Kutsallığı	3	9, 10, 33
D20	Doğayı Sevme ve Koruma	5	10, 15, 20, 28, 33
D21	Duygulanma, Saygı ile Gıpta	4	15, 18, 24, 26
D22	Yaşamı Anlamlı Kılma Sevinci	1	34

D kategorisinde yer alan değerler kitap boyunca 10 üniteye 14 defa tekrar edilmektedir. Bu kategorinin en sık vurgulanan değer kavramları ise D20- Doğayı Sevme ve koruma ile D19- Yaşamın Kutsallığına saygı değerleri olarak tespit edilmiştir. Bu durum dötoku müfredatında 1. ve 2. sınıf düzeyinde hedeflenen hayatı değerli sayma, doğaya yakınlık duyma ve bitki-hayvanlara nazik davranma becerilerine öncelik verildiğini göstermektedir.

Tablo 10’da kitapta yer alan değerlerin genel özeti yer almaktadır:

Tablo 10. Kitapta Bulunan Değerlerin Özeti

Kategori	Toplam Ünite	Toplam Değer İşleme	En Sık Değer	Frekans (%)
A	16	25	A1, A3	%48
B	20	32	B7	%31
C	13	19	C12	%26
D	10	14	D20	%36
TOPLAM	34	90	B7 (10)	100

Kitaptan elde edilen bulgular bütüncül olarak incelendiğinde, 1. sınıf Minna no dōtoku kitabının müfredatın yapısal bütünlüğüyle yüksek düzeyde uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır. Belirlenen en baskın kategorinin *B- insanlarla ilişkilerle ilgili konular* olduğu, en sık vurgulanan değer kavramlarının ise *iyilikseverlik (shinsetsu)*, *arkadaşlık (yūjō)* ve *minnettarlık (kansha)* olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, Japon ahlak eğitiminin erken yaşlarda sosyal ilişkiler ve toplumsal uyum odaklı bir yapı üzerine inşa edildiğini göstermektedir. Nishino’nun (2017) da belirttiği gibi, dōtoku eğitimi Japon eğitim felsefesinde bireyin özerkliğinden çok topluluk içindeki uyum (*wa*) ve iş birliği değerlerine öncelik vermektedir. Bu durum, bireycilikten ziyade kolektivist bir ahlak anlayışının erken yaşta içselleştirilmesiyle ilişkilendirilebilir.

Kitapta yer alan ikinci baskın kategori olan “*A- bireyin kendisiyle ilgili konular*” ahlaki yargı (*zen’aku no handan*), dürüstlük (*shōjiki*) ve ölçülülük (*setsudo*) değerleri etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu bulgu, MEXT’in bireysel özerklik ve ahlaki muhakeme becerisini erken yaşlarda geliştirmeyi hedefleyen öğretim yönelimiyle paralellik göstermektedir. Bu bağlamda, ahlaki muhakemeye dayalı öğrenme deneyimleri, öğrencilerin yalnızca davranışsal değil, bilişsel ve duyuşsal boyutta da ahlaki farkındalık kazanmalarına olanak tanımaktadır.

Toplumsal ve kültürel sorumluluk odaklı “*C*” kategorisinde en sık tekrarlanan değerlerin kurallara saygı (*kisoku no sonchō*) ve çalışkanlık (*kinrō*) olduğu belirlenmiştir. Bu değerlerin, Japon toplumunda “*giri*” (görev bilinci) ve “*chu*” (sadakat) kavramlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Bu bulgu, Durkheim’ın (2016) ahlak eğitimi toplumsal düzenin inşasında merkezi bir unsur olarak tanımlayan yaklaşımını destekler niteliktedir. Japonya’da ahlak eğitimi, bireyin topluma uyumunu bir “ahlaki görev” olarak yapılandırmakta; bireysel davranışların toplumsal refah ile ilişkilendirilmesini vurgulamaktadır (Cave, 2015).

Araştırmada en az vurgulanan kategori olan “*yaşam, doğa ve yüce şeylerle ilişkilerle ilgili konular*” (Kategori D), doğayı sevmek (*shizen aigo*) ve yaşamın kutsallığına saygı (*seimei no tōtosa*) değerleriyle öne çıkmaktadır. Bu değerlerin sınırlı görünmesine karşın, çevre duyarlılığı ve estetik farkındalık temalarının metinlerde sembolik biçimde işlendiği gözlemlenmiştir. Bu bulgu, Japon

kültüründeki doğayla bütünleşik dünya görüşünü (*mono no aware*) yansıtmakta ve öğrencilerin duygusal duyarlılığını geliştirmeyi amaçlayan bütüncül bir ahlak eğitimi yaklaşımını göstermektedir (Lin, 2024).

Genel olarak, birinci sınıf *dōtoku* kitabı, ahlaki yargıdan sosyal sorumluluğa, çevresel duyarlılıktan kültürel kimliğe kadar uzanan çok katmanlı bir değer sistemi sunmaktadır. MEXT müfredatındaki temalarla büyük ölçüde uyumlu olduğu görülen bu yapı, Japonya'daki ahlak eğitiminin hem bilişsel hem duyuşsal alanları bütünleştiren bir pedagojik yönelime sahip olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Bu araştırmanın bulguları, Japonya ilkokul birinci sınıf Minna no Dōtoku ders kitabının, MEXT (2017) tarafından tanımlanan ahlaki eğitim hedefleriyle büyük ölçüde uyumlu olduğunu göstermektedir. Değerlerin kitapta dağılımı, Japon eğitim sisteminin ahlak eğitimi yalnızca bireysel erdemlerle sınırlamadığını; toplumsal sorumluluk, saygı, iyilikseverlik ve doğa sevgisi gibi ilişkisel ve kolektif değerleri merkeze aldığını ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgulara göre:

- 1) B- insanlarla ilişkilerle ilgili konular kategorisi, kitabın en baskın temasıdır. Bu durum, erken çocukluk döneminde empati, iş birliği ve toplumsal uyumun geliştirilmesine verilen önemin göstergesidir.
- 2) kişinin kendisiyle ilgili konular kategorisi, bireysel ahlaki muhakeme, dürüstlük ve özerklik gibi temel karakter yapıtaşlarını desteklemektedir.
- 3) Toplum ve gruplarla ilişkilerle ilgili konular kategorisi, çalışkanlık, kurallara uyum ve sorumluluk gibi toplumsal düzeni sürdüren değerlere odaklanmaktadır.
- 4) Yaşam, doğa ve yüce şeylerle ilişkilerle ilgili konular kategorisi, çevre bilinci ve yaşamın kutsallığı kavramlarını sembolik düzeyde ele alarak duyuşsal derinliği artırmaktadır.

Bu sonuçlar, Japon ahlak eğitimi sisteminin Erdem–Toplum–Doğa ekseninde bütüncül bir ahlaki yapı sunduğunu göstermektedir.

Gelecekte yapılacak araştırmalarda, farklı düzeylerdeki ve farklı yayınevlerine ait *dōtoku* kitaplarının karşılaştırmalı analizi, Japonya'da bölgesel veya pedagojik yaklaşımlara göre değer öğretimindeki çeşitliliği ortaya koyabilir. Ayrıca Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde öne çıkan “erdem–değer–eylem” çerçevesiyle karşılaştırmalı çalışmalar, Doğu ve Batı merkezli ahlak eğitimi paradigmalarının kesişim noktalarını belirlemek açısından anlamlı katkılar sağlayacaktır.

Ek Beyan

Yazar Katkısı Beyanı

Bu çalışmada yazarların katkıları şu şekildedir: Araştırma fikrinin geliştirilmesi, teorik çerçeve oluşturulması, veri toplama ve analiz süreçleri birinci yazar tarafından %70 oranında gerçekleştirilmiş; makalenin yazımı ve son okuma aşamaları ise ikinci yazar tarafından %30 oranında desteklenmiştir. Makalenin nihai hali her iki yazar tarafından birlikte onaylanmıştır. Katkı oranları: Birinci yazar (%70), ikinci yazar (%30).

Finansal Destek Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Sorumlu Yapay Zekâ Beyanı

Bu çalışmada yapay zekâ (YZ) araçları yalnızca dilbilgisi kontrolü ve referans formatlama amacıyla sınırlı ölçüde kullanılmıştır. Tüm kavramsal analizler, veri kodlama ve yorumlamalar yazarlar tarafından manuel olarak gerçekleştirilmiştir. YZ kaynaklı içerik, çalışmanın orijinal verileri ve bulguları üzerinde hiçbir etki yaratmamıştır. Yazarlar, etik YZ kullanım ilkelerine uygun hareket ettiklerini beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar, bu çalışmayla ilgili herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Etik Onay Beyanı

Bu çalışma, insan veya hayvan denekleri üzerinde doğrudan herhangi bir uygulama içermediği için etik kurul onayı gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Bamkin, I. (2018). Moral education in Japan: A critical analysis of dōtoku curriculum reforms. Routledge.
- Brislin, R. W. (1970). Back-translation for cross-cultural research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1(3), 185-216. <https://doi.org/10.1177/002202217000100301>
- Cave, P. (2015). Japanese education in an era of globalization: Culture, politics, and equity. Teachers College Press.
- Durkheim, É. (2016). Ahlak eğitimi [Moral education; Çev. H. Arslan]. İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 1925)
- Ergen, G. (2019). Erdemli bir kişilik geliştirme olarak eğitim sürecinin temel yapı taşları: Sevgi, saygı, güven. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(29), 479–510. <https://doi.org/10.29329/mjer.2019.210.25>

- Eryaman, M. Y., & Genç, S. Z. (Eds.). (2015). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigmaları. Pegem Akademi.
- Japonya Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı [MEXT]. (2006). Kyōiku kihonhō (Temel Eğitim Yasası). https://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/new-cs/1417055.htm
- Japonya Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı [MEXT]. (2017). Shōgakkō gakushū shidō yōryō: Dōtoku (İlkokul öğretim programı yönergeleri: Ahlak). https://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/new-cs/_icsFiles/afiedfile/2018/05/22/1387010_002.pdf
- Japonya Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı [MEXT]. (2025). Dōtoku kyōkasho shōdantekihiyō (Ahlak eğitimi ders kitabı onay listesi). https://www.mext.go.jp/content/20250115-mxt_kyoiku01-000033285_1.pdf
- Kaymakcan, R. (2008). Ahlak eğitimi: Din eğitimiyle ilişkisi. *İslamiyat: The Journal of Islamic Studies*, 11(2), 23-38.
- Kuçuradi, I. (2010). Felsefe ve ahlak (6. Baskı). Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Lin, J. (2024). Mono no aware in modern Japanese moral education: Nature and aesthetics. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-981-99-8765-4>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded sourcebook (2. Baskı). Sage Publications.
- Meydan, H. (2012). Ahlak eğitimi: Ontolojik temelli değer benimseme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 45-67.
- Nishino, Y. (2017). Wa and dōtoku: Collectivism in Japanese moral education. *Comparative Education*, 53(4), 512-528. <https://doi.org/10.1080/03050068.2017.1330912>
- Nucci, L. (2001). Education in the moral domain. Cambridge University Press.
- Patton, M. Q. (2002). Qualitative research & evaluation methods (3. Baskı). Sage Publications.
- Snyder, J. (2017). Globalization and moral education: Cultural diversity in curriculum. Routledge.
- Özşen, T. (2023). II. Dünya Savaşı sonrası Japonya’ında eğitim sistemi üzerine ilkökul müfredatı özelinde bir değerlendirme. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 115–135. <https://doi.org/10.31464/jlere.1160163>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Gakken Yayınları. (2022). Minna no dōtoku: Shōgaku ichinensei (Herkes için ahlak: 1. sınıf). Tokyo: Gakken Plus